

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ВИСОКОТОВАРНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

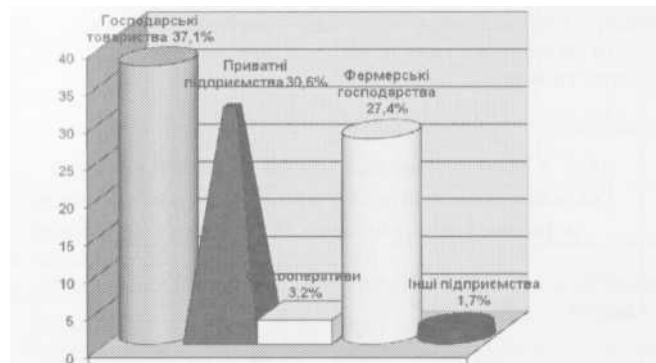
За останнє десятиріччя у сільському господарстві нашої країни мають місце зміни форм господарювання. З метою створення прийнятних умов для переходу від дрібнотоварного до високотоварного виробництва, і тим самим забезпечити конкурентоспроможне виробництво, перш за все необхідно створити ефективне конкурентне середовище аграрних підприємств.

Конкурентне середовище у світовій економічній літературі досліджується за допомогою аналізу проміжного середовища підприємства [1, с. 216-217] та аналізу галузі [3, с. 307-308], в якій воно діє. Сукупність ринкових умов і факторів, що визначають функціонування та відносини у процесі конкуренції підприємств, які виробляють однорідну продукцію, використовують однотипні сировину й матеріали, а також мають одне коло споживачів можна представити як конкурент, середовище. М. Портер визначає конкурентне середовище підприємств п'ятьма конкурентними силами, що на них впливають: суперництво між існуючими конкурентами, загроза появи послуг-замінників або товарів замінників, загроза вторгнення до галузі нових учасників, ринкова влада продавців, ринкова влада споживачів [2, с. 162-163].

Вирішення поставленого завдання здійснюватиметься на основі використання і застосування різних методів дослідження: статистико-економічного, кількісного і якісного аналізу, методу порівняннi., графічного методу, системного аналізу, абстрактно-логічного, аналізу і синтезу.

Конкурентне середовище аграрного сектора економіки Житомирської області формують зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх чинників відносяться: правове і економічне регулювання функціонування економіки регіону; активна державна підтримка малого і середнього бізнесу; відкритість суспільства і ринків; податкові та відсоткові ставки в країні та регіоні; наявність доступних і дешевих ресурсів; сприятливі природно-кліматичні умови; високий рівень конкуренції у всіх сферах економіки Житомирської області. До внутрішніх чинників конкурентного середовища аграрного сектора економіки Житомирської області відносяться: висока потреба в продукції; оптимальний рівень концентрації, спеціалізації і поєднання галузей; доступ до якісної і дешевої сировини; високий рівень радикальних нововведень; раціональне використання ресурсів; високий рівень організації і управління виробництвом.

Аналіз структури високотоварних аграрних формувань (рис.1) показує, що в Житомирській області найбільшу питому вагу (46, або 37,1%) займають господарські товариства і приватно-орендні підприємства (38, або 30,6%). Значна частина (34, або 27,4%) припадає на фермерські господарства, кількість яких за останні роки постійно зростає.

Рис. 1. Структура високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області в 2015 році

Порівнюючи показники структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області можна підмітити, що серед них найменше представлені такі форми господарювання як сільськогосподарські кооперативи та акціонерні товариства (3,2% і 1,7% відповідно).

Забезпечення обґрунтованих економічних відносин в системі АПК є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств 14J. Особливу проблему формування конкурентного середовища та конкурентоспроможності високотоварних аграрних виробників складає порушення еквівалентного збалансованого міжгалузевого цінового обміну між даними підприємствами і промисловістю. Аналіз динаміки цін на матеріально-технічні ресурси і на продукцію високотоварних сільськогосподарських виробників виявив їх дисбаланс (табл. 1).

Порушення цінового диспаритету призвело до погіршення якісних показників використання матеріальних ресурсів високотоварних підприємств (табл.2). Дані таблиці свідчать, що в динаміці спостерігається зниження фондівіддачі, зростає фондомісткість і матеріаломісткість виробництва, тобто погіршується конкурентоспроможність високотоварного сільського господарства регіону.

Про зниження в динаміці конкурентоспроможності високотоварних сільськогосподарських підприємств регіону свідчать також показники таблиці 3.

Протягом 2011-2015 рр. зменшувався обсяг виходу валової продукції, валового доходу і прибутку на одиницю витрат, що характерно, як в рослинництві, так і в тваринництві. Постійно є збитковим виробництво

і реалізація тваринницької продукції. Проведені дослідження свідчать, що основними причинами порушення еквівалентного обміну між високотоварними аграрними підприємствами регіону і промисловими підприємствами є: недосконалість методології формування цін на промислову і сільськогосподарську продукцію високотоварних виробників; перерозподіл значної частини чистого доходу підприємств за межами галузі; випереджаюче зростання цін на продукцію промислових галузей.

Таблиця 1

Співвідношення цін на технічні ресурси і сільськогосподарську продукцію високотоварних аграрних підприємств Житомирської області

Технічний засіб і його марка	Рік	Кількість сільськогосподарської продукції необхідної для придбання одиниці техніки, тонн			
		Зерно	Цукрові буряки	Молоко	Жива вага ВРХ
Трактор Т-150К	2012	37,8	233,8	27,4	3,9
	2013	297,3	704,7	259,4	59,7
	2014	454,0	1026,3	246,3	56,4
	2015	235,7	861,0	195,0	50,5
Зернозбиральний комбайн СК-5 «Нива»	2012	34,2	211,7	24,8	3,6
	2013	345,3	818,5	301,3	69,3
	2014	486,3	1099,7	263,9	60,5
	2015	383,0	1399,2	316,9	82,0
Автомобіль КАМАЗ-55102	2012	48,4	299,4	35,1	5,0
	2013	300,9	713,3	262,6	60,4
	2014	450,7	1019,1	244,6	56,0
	2015	210,6	768,7	174,1	45,1

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

Таблиця 2

Економічна ефективність використання матеріальних ресурсів високотоварних господарств аграрного сектора Житомирської області

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2011 р.
Фондовіддача, грн	0,16	0,10	0,09	0,08	0,11	-0,05
Фондомісткість, грн	7,4	11,5	12,7	14,8	9,6	2,2
Матеріаломісткість всього, грн	1,39	1,56	1,85	2,14	2,24	0,85
в т.ч. рослинництва	0,93	0,91	1,08	1,31	1,61	0,68
тваринництва	1,28	2,19	2,21	2,42	2,29	1,01

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

**Економічна ефективність високотоварного сільськогосподарського виробництва
в Житомирській області**

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2011 р.
Валова продукція в порівняних цінах 2014 р. на одиницю витрат, грн	0,92	0,83	0,79	0,83	1,08	0,16
Валовий дохід на одиницю витрат, грн	0,11	0,03	-0,01	-0,01	0,23	0,12
Прибуток (+), збиток (-) на одиницю виробничих витрат – всього, грн	-0,08	-0,16	-0,19	-0,15	0,04	0,12
– в рослинництві	0,15	0,07	-0,03	0,04	0,25	0,10
– в тваринництві	-0,27	-0,39	-0,36	-0,37	-0,26	0,01
Рентабельність реалізованої продукції – всього, %	- П,9	-22,7	-25,9	- 19,8	5,6	6,30
– в рослинництві	28,8	13,5	-4,2	6,9	43,5	14,7
– в тваринництві	-40,0	-54,2	-49,9	-46,9	-29,5	10,5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

Дослідження особливостей конкурентного середовища високотоварних аграрних підприємств Житомирської області виявило, що необхідно удосконалювати економічні відносини при виробництві сільськогосподарської продукції та її переробки. Важливе значення має досягнення обґрунтованого співвідношення цін на сировину і продукцію її переробки. Остання має відображати реальний рівень достатньої ефективності виробництва, відповідати якості продукції, бути узгодженими з належним рівнем споживання та платоспроможністю населення. Подальші дослідження слід зосередити на проведенні детального аналізу бар'єрів входу та виходу й перешкод діяльності існуючих високотоварних аграрних підприємств регіону, які є одними із найважливіших чинників, що безпосередньо впливають на їх конкурентне середовище на ринках.

Література:

1. Мескон М, Основы менеджмента: Пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М: Дело, 2012. – 704 с.
2. Портер М.Е. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів: Пер.з англ. / М.Е. Портер – К.: Основи, 2008. – 390 с.
3. Ру Д. Управління: Пер. з франц. / Д. Ру, Д. Сульє – К.: Основи, 2005. – 448 с.
4. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології. / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов – К.: ІАЕ, 2012. – 294 с.